M.A. 3rd Semester Examination, 2024

SANSKRIT

PAPER—SAN-305(A, B & C)

Full Marks : 50

Time : 2 hours

Answer **all** questions

The figures in the right hand margin indicate marks

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable

Illustrate the answers wherever necessary

GROUP – A

(*Literature*)

सर्वे प्रश्नाः संस्कृतेन नागर्या च समाधेयाः

1. यथानिर्देशमुत्तरं दीयताम्— 10×2

(क) भाक्तवादिनां मतमुपस्थाप्य आनन्दवर्धनाचार्यदिशा तन्निराकरणं विधीयताम् ।

अथवा

आनन्दवर्धनाचार्येण ध्वनेः किं लक्षणं लक्षितम् ? तस्य च लक्षणस्य प्रतिपदव्यावृत्तिपूर्वकं व्याख्या कार्या ।

(*ख*) का नाम अर्थप्रकृतिः ? तद्विभागं नामतः उल्लिख्य त्रयाणां स्वरूपं सोदाहरणम् उपस्थाप्यताम् ।

अथवा

प्रकरणस्य लक्षणं कृत्वा सोदाहरणं तद्भेदाः प्रतिपादनीयाः ।

2. यथानिर्देशमुत्तरं दीयताम्— 5 × 2

(*क*) यथेच्छं द्वयोः व्याख्या कार्या–

(*i*) सरस्वती स्वादु तदर्थवस्तु निःष्यन्दमाना महतां कवीनाम् ।
अलोकसामान्यमभिव्यनक्ति परिस्फुरन्तं प्रतिभाविशेषम् ।।

(*ii*) काव्यस्यात्मा स एवार्थस्तथा चादिकवेः पुरा ।
क्रौञ्चद्वन्द्ववियोगोत्थः शोकः श्लोकत्वमागतः ।।

(*iii*) सोऽर्थस्तद्व्यक्तिसामर्थ्ययोगीशब्दश्च कश्चन ।
यत्नतः प्रत्यभिज्ञेयौ तौ शब्दार्थौ महाकवेः ।।

(*ख*) यथेच्छं द्वयोः टीका कार्या — 5 × 2

(*i*) नृत्यम् ।

(*ii*) मुखसन्धिः ।

(*iii*) कथोद्घातः ।

[Internal Assessment — 10 Marks]

GROUP – B

(*Paniniya Vyakarana*)

सर्वे प्रश्नाः संस्कृतेन देवनागर्या च समाधेयाः

1. एकः प्रश्नः समाधेयः — 10

(*क*) प्रत्ययग्रहणे यस्मात् स विहितस्तदादेस्तदन्तस्य ग्रहणम् — सप्रसङ्गं व्याख्यायताम् ।

(*ख*) अजाद्युक्तिर्ङीषो ङीपश्च बाधनाय — दीक्षितवचनमिदं सप्रसङ्गं व्याख्यायताम् ।

2. द्वयोः साधनप्रक्रिया प्रदर्श्यताम् — $2\frac{1}{2} \times 2$

(क) शर्वरी

(ख) कुरुचरी

(ग) आर्थिका

3. एकस्य व्याख्या कार्या — 5

(क) पादोऽन्यतरस्याम्

(ख) अभाषितपुंस्काच्च

4. केषाञ्चन चतुर्णां ससूत्रं साधनप्रक्रिया प्रदर्श्यताम् — $2\frac{1}{2} \times 4$

(क) अश्वपत:

(ख) प्राजापत्य:

(ग) उदरिणी

(घ) विदुष्मान्

(ङ) असिल:

(च) यशस्वी

5. द्वयोर्व्याख्या कार्या — 5 × 2

(क) तद्धितेष्वचामादेः

(ख) मादुपधायाश्च मतोर्वोऽयवादिभ्यः

(ग) द्वन्द्वोपतापगर्ह्यात् प्राणिस्थादिनिः

[Internal Assessment — 10 Marks]

GROUP — C

(*Indian Philosophy*)

सर्वे प्रश्नाः संस्कृतेन देवनागर्या च समाधेयाः

1. एकः प्रश्नः समाधेयः — 10

(क) मानमेयोदयः केन विरचितः ? भाट्टमते प्रमाणलक्षणं किम् ? प्रमालक्षणविषये तार्किकैः सह तेषां मतभेदः स्पष्टीक्रियताम् ।

(ख) प्रत्यक्षलक्षणविषये पूर्वपक्षिणां मतखण्डनपूर्वकं भाट्टमतं प्रतिस्थाप्यताम् ।

2. द्वयोर्व्याख्या कार्या — 5 × 2

(*क*) तदनन्तयोजनान्तरितेष्वपि शनैश्चरादिषु झटिति दर्शनं वेगमात्रादसम्भाव्यमिति उपेक्षितमस्माभिः ।

(*ख*) एतानि च चक्षुरादीति अनुद्भूतरूपस्पर्शवत्त्वात् प्रत्यक्षेण न गृह्यन्ते इति ।

(*ग*) तस्माद् द्वेधा त्रेधा वा सन्निकर्षः ।

3. एकः प्रश्नः समाधेयः — 10

(*क*) वेदान्तमते कतिविधं प्रमाणम् ? कानि च तानि तत्र प्रत्यक्षप्रमाणस्वरूपं वेदान्तमते निरूप्यताम् ।

(*ख*) वेदान्तमते अनुमानलक्षणं किम् ? तत् कतिविधम् ? कानि च तानि ? अनुमानस्यान्वयिरूपत्वं पूर्वपक्षनिरसन-पूर्वकं प्रतिपाद्यताम् ।

4. द्वयोर्व्याख्या कार्या — 5 × 2

(*क*) इह खलु धर्मार्थकाममोक्षाख्येषु चतुर्विधपुरुषार्थेषु मोक्ष एव परमपुरुषार्थः ।

(*ख*) तथाहि त्रिविधं चैतन्यं विषयचैतन्यं, प्रमाणचैतन्यं, प्रमातृचैतन्यं चेति ।

(*ग*) सा च वृत्तिश्चतुर्विधा ।

[Internal Assessment – 10 Marks]